

Н. В. Шмирьова

Очі як посередник між світами у збірці Ліни Костенко «Проміння землі»

Ліна Василівна Костенко стала знаковою фігурою українського «шістдесятництва», її унікальна творчість втілила нову поетичну модель світу. Говорячи про світобачення Ліни Костенко, дослідники оминають часте звернення поетеси до мотивів, пов'язаних із очима, які, на нашу думку, є унікальним провідником до іманентного світу митця. У поезіях дебютної збірки Ліни Костенко «Проміння землі» образ очей займає суттєве місце, вказує на ставлення ліричної героїні до «власника» очей. Особливо це стосується творів, у яких очі є показником любові чи її відсутності в коханого. Очі, окреслені певними епітетами, виступають не як прояв зовнішнього, а як внутрішня ознака, причому не тільки людська. Очі зображені Ліною Костенко з кількох причин:

- схарактеризувати певну людину (саму героїню, коханого, інших людей);
- метафорично зобразити неживий предмет, явище, абстрактне поняття;
- ввести мотив сліз.

Так два антитетичні вірші «Опадає вишневий цвіт» і «Так мовчиш, що заслухатись можна» містять різко протиставлені образи коханих:

«у тебе очі хисткі» – «вірю в правду очей твоїх». А у вірші «Найрідніше моє, Підмосков'я» поетеса зображує очі цього краю, передавши всю його теплоту: «Ти дивилось на мене тривожно // Голубими очима озер...». Самий колір підказує кришталеву чистоту, що є символом чесності, правди, а не омани. Так само у поезії «Острах» поетеса зображує очі ліричної героїні, сірий колір яких знаменує простоту та відвертість митця. Так лірично розкривається мікросвіт поета, який у своїй царині не потребує нічого, крім довіри та визнання.

З образом очей безпосередньо пов'язаний мотив сліз, присутній у багатьох віршах інтимної лірики збірки. Через мотив гірких сліз поетеса показала самоту в поезіях «Моє серце, мабуть, болітиме», «Сходить сонце, ясний обагрянок».

Ліна Костенко зображує очі як провідник до світу різних людей, чи то до світу ліричної героїні, чи то до світу її коханого, чи то до світу інших людей або неживих (але поетично оживлених) істот. І в кожного цей світ різний: це може бути мікрокосм або обмежений, приземлений світ. Останній принагідно постає у вірші «Заповітна груша», де персонаж – сліпий жебрак. Фізичний стан (відсутність зорових відчуттів) збігається з моральним (любов згасла, молодість його полишила). Людина, яка колись мала очі, перетворилась на маргінала.

Читаючи рядки з поезій Л. Костенко, ми відчуваємо, що внутрішнім зором можна побачити лише те, що має прототип у душі самого провидця. Світ душі ліричної героїні настільки широкий, що вона може мати навіть космогонічні видіння (наприклад, саяво землі у вірші «Проміння землі»). Очі стають посередником між мікрокосмом героїні та мікрокосмом іншої людини, між духовним та фізичним Всесвітами. Дослідження того, що побачила лірична героїня *духовними очима*, є перспективним у подальших літературознавчих студіях, присвячених творчості Л. Костенко.